

Vastaus Heikki Lankisen kritiikkiin

Jarkko Harju ja Tuomas Kosonen

Heikki Lankinen käsittelee artikkelissaan ”Kommentteja tutkimukseen ravintolaruuan arvonlisäveron alentamisen vaikutuksista” kriittisesti tutkimustamme (Harju ja Kosonen 2013). Lankinen jatkaa jo aiemmin Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:n esittämää epäjohdonmukaista kritiikkiä tutkimustamme kohtaan. Seuraavassa vastaamme Lankisen esittämään kritiikkiin.

Toistuva teema Lankisen kritiikissä tutkimustamme kohtaan on, että hän pitää saamiemme tuloksia vääränlaisina. On epäselvää millä perusteella hän tällaiseen käsitykseen pääsee, kun aiheesta ei ole tehty muita vastaavia tutkimuksia, jotka tuottaisivat tutkimuksemme kanssa ristiriitaisia tuloksia. Lisäksi on epäselvää miksi erisuuruisia tuloksia pitäisi jotenkin painottaa parempiin ja huonompiin, tämä ei liene normaali tapa objektiivisessa tutkimuksessa.

Hintavaikutusarviot

Tarkastelemme ravintolaruuan kuluttajahintojen muutoksia ravintoloiden ALV-alennuksen

jälkeen. Lankisen ensimmäinen väite on, että veronalennuksen hintavaikutuksia aliarvioidaan tutkimuksessamme. Väite on vailla pohjaa, sillä esitämme yksinkertaisesti edustavan ravintolan annosten keskimääräisen muutoksen. Muutos ei siis ole sen koommin aliarvioitu, se on aineistossa tapahtuva hintojen muutos. Hintavaikutusarviomme perustuu satunnaisotannalla poimittuun aineistoon, joten se edustaa ravintolasektoria Suomessa. Esitämme sekä liikevaihdolla painotettuja että painottamattomia tuloksia, jotka siis kuvaavat sekä edustavan ravintolan että edustavan kuluttajan kokemaa hintojen muutosta. Painottamaton hinnan lasku on tutkimuksemme perusteella noin 2 prosenttia ja painotettu noin 4 prosenttia. Lankinen lisäksi väittää, että suosisimme jollain tavalla painottamattomia tuloksia. Näin ei kuitenkaan ole. Molemmat arviot hintavaikutuksista ovat tärkeitä, ja esittämällä kummatkin tulokset tarjoamme lukijalle paremman kuvan hintojen muutoksesta ALV-muutoksen yli, kuin jos esittäisimme vain toisen tuloksen.

Tutkimuksessamme vertaamme suomalaisia ravintoloita ruotsalaisiin, virolaisiin ja norjalai-

VTT Jarkko Harju (jarkko.harju@vatt.fi) on tutkija ja VTT Tuomas Kosonen (tuomas.kosonen@vatt.fi) on vanhempi tutkija Valtion taloudellisessa tutkimuslaitoksessa.

siin ravintoloihin sekä suomalaisiin hotelleihin. Käymme artikkelissa huolellisesti läpi näiden ryhmien vertailtavuuden ennen ja jälkeen veromuutoksen. Tutkimusasetelmamme perustuu *difference-in-differences* -menetelmään, jossa vertailuryhmät edustavat sitä, mitä hinnoille olisi tapahtunut ilman veromuutosta. Tämä on yksi tutkimuksemme vahvuus, sillä voimme ottaa vertailuryhmien avulla huomioon yleisen hintakehityksen. Lankinen itse tarjoilee artikkelissa veroalennuksen laskeneen ravintolaruuan hintoja 5 prosenttia perustuen Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksiin. Tämä arvio ei ota huomioon nimenomaan yleistä hintakehitystä.

Lisäksi Lankinen esittää, että Kuluttajatutkimuskeskus (Peltoniemi ja Varjonen 2011) on tehnyt ”oikeaoppisen” ravintolaotannan tutkimuksessaan, jossa he löytävät 4,1 prosentin hinnanalaskun. Tämä otanta on tehty myös satunnaistetusti, mutta ositettuna ravintoloiden koon suhteen. Koska ravintoloiden koko on huomioitu satunnaistuksessa, tätä Kuluttajatutkimuskeskuksen tulosta tulee verrata meidän ravintoloiden koolla painotettuihin tuloksiimme. Tulokset ovatkin varsin samansuuruisia keskenään. Olemme siis Kuluttajatutkimuksen kanssa samaa mieltä painotettujen hintojen kehityksestä, ja siksi on vaikea ymmärtää miksi Lankinen näkee tässä asiassa ongelman. Meidän tutkimuksessamme satunnaistettu otos tarjoaa mahdollisuuden esittää myös painottamattomia tuloksia. Tällöin tutkimuksemme pohjalta lukija saa enemmän informaatiota siitä, mitä ravintoloiden ALV-alennuksen seurauksena tapahtui ravintolaruuan hinnoille, kuin jos olisimme esittäneet vain painotettuja tuloksia.

Lankinen kirjoittaa myös, että alan kilpailu on kireää ja hintavaikutus voi olla suurempi

pitkällä aikavälillä. Jos suosii Lankisen lähestymistapaa ja tarkastelee Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksiä, niin tulee mieluummin päinvastaiseen johtopäätökseen. Näyttää siltä, että ravintolaruuan kuluttajahintaindeksi nousee aiempaa kehitystä jyrkemmin veromuutoksen jälkeen. Jos lisäksi vertailee Suomen ravintolaruuan hintaindeksiä ruotsalaisten tai norjalaisen vastaavaan, huomaa, että indeksi nousee Suomessa nopeammin kuin muissa maissa veromuutoksen jälkeen (Harju ja Kosonen 2013, kuva 1). Nämä havainnot viittaavat siihen, että veromuutosta seuranneet hinnanalennukset Suomessa jäivät pääosin vain väliaikaisiksi.

Lankinen kirjoittaa vielä, että olisi tärkeää selvittää, vaikuttiko veronalennus uusien yritysten syntymiseen ravintola-alalle. Olemme yhtä mieltä siitä, että tämä on tärkeää, ja siksi myös tutkimuksessa tarkastelemme sekä uusien yritysten syntymistä alalle että vanhojen yritysten poistumista alalta. Havaitsemme kuitenkin, ettei uusien tai poistuvien ravintoloiden määrä muutu veronalennuksen jälkeen. Veromuutos ei siten näytä muuttavan yritysten lukumäärää toimialalla.

Hotellien käyttö kontrolliryhmänä

Vertailemme tutkimuksessa myös ravintoloiden ja hotellien liikevaihdon ja yritysten maksamien palkkojen kehitystä ennen ja jälkeen verouudistuksen. Tässä kohtaa vaikuttaa myös siltä, että olemme yhtä mieltä Lankisen kanssa vertailuryhmän tärkeydestä, mitä hän ei kylläkään pitänyt tärkeänä hintamuutoksia tarkasteltaessa. Lankisen mukaan hotellit eivät kuitenkaan ole sovelias vertailuryhmä. Tässäkään Lankinen ei onnistu esittämään väitteidensä tueksi tilastollista analyysia, joka osoittaisi ryhmien vertailumisen mahdollisuuden. Olemme toista miel-

tä ja perustelemme hotellien käyttöä vertailuryhmänä sekä valitsemamme tutkimusmenetelmän käyttöä yksityiskohtaisesti artikkelissamme. Pääasiallinen perustelu asetelman käytölle on se, että ryhmien (ravintolat vs. hotellit) liikevaihdon ja maksettujen palkkojen kehitys on samankaltaista yli ajan ennen veromuutosta. Tilastollisesti ryhmien kehityksellä ei ole eroa ennen ALV-alennusta. Lisätukea vertailuasetelman puolustukseksi saamme siitä, että hintavaikutukset ovat tilastollisesti samansuuruisia riippumatta siitä, käytimmekö vertailuryhmänä muiden maiden ravintoloiden vai hotellihuoneiden hintoja. Siksi hotellit ovat sovelias vertailuryhmä ravintoloille tarkasteltaessa yritysten myytyjä määriä ja maksamia palkkoja.

Lankinen esittää myös yleiskritiikkiä kysyntä- ja palkkasummakehitystä koskevaa analyysiamme kohtaan. Hän sanoo, että analyysissä tulisi hyödyntää karkeita tilastoindeksijä käyttämiemme aineistojen sijaan. Ristiriitaisesti Lankinen siis haluaisi, että käyttäisimme laadukkaan mikroaineiston sijaan karkeita tilastoindeksijä, jotta saisimme enemmän oikeasuuntaisia tuloksia. Sen sijaan, että noudattaisimme tätä neuvoa, aiomme jatkossakin käyttää yrityskohtaista aineistoa, joka on paras saatavilla oleva myös nykyisen tutkimuksen tarpeisiin. Aineisto sisältää kaikki verovelvolliset suomalaisyritykset ja siten myös kaikki ravintola-alan yritykset. Aineistossa on tietoa sekä kuukausittaisista liikevaihdon että palkkasummien määristä. Itse asiassa verrattaessa aiempaan kirjallisuuteen, käyttämämme aineisto on varsin laadukas. Lisäksi esittämämme analyysin ja kuvailun perusteella tutkimuksemme lukijalle ei jää epäselväksi, miten liikevaihto ja palkkasumat kehittyivät ennen ja jälkeen ALV-muutoksen.

Ravintoloiden ALV-alennuksen päätavoitteena oli lisätä alan toimeliaisuutta ja luoda työpaikkoja alalle. Analyysimme perusteella vaikuttaa siltä, että veronalennuksella ei ollut juurikaan näitä kasvattavaa vaikutusta. Koska toimeliaisuuden lisäys ja työllisyyden kasvattaminen olivat keskeisimmät julkilausutut tavoitteet veronalennukselle, pidämme näitä tuloksia tutkimuksemme tärkeimpinä löytöinä. Tulokset vaikuttavat kuitenkin hiertävän Lankista, sillä hän uskoo, että ravintoloiden työllisyys olisi kasvanut veromuutoksen jälkeen. Tutkimuksemme on kuitenkin ainoa tilastollinen ravintoloiden ALV-alennuksen vaikuttavuusanalyysi.

Aiempi kirjallisuus

Lankinen esittelee artikkelissa aiempaa kirjallisuutta ravintolaruuan kysynnän hintajoustopa. Kirjallisuuskatsaus vaikuttaa painottuvan lähteisiin, joissa löydetään suuria kysynnän hintajoustoja ja muihin kuin tieteellisesti vertaisarvioituihin julkaisuihin. Lankinen esittää, että ravintolaruuan hintajousto olisi noin 1. Tutkimuksemme perusteella myytyjen ravintola-annosten jousto alv:n suhteen on huomattavasti pienempi, lähellä nollaa.

Luotettavaa aiempaa tutkimustietoa kulu- tusverotuksen vaikutuksista ravintola-alan toimintaan tai ylipäätään työvaltaisia palvelu- aloja kohtaan on saatavilla vain vähän. E erityisen vähän on luotettavia arvioita kulutusverotuksen vaikutuksesta tavaroiden tai palveluiden myyntiin. Useimmiten kansainvälisessä kirjallisuudessa arvioidaan vain verotuksen hintavaikutuksia. Esimerkiksi Ranskassa heinäkuussa 2009 toteutettu ravintoloiden ALV-alennus laski kuluttajahintoja vain hyvin vähän, 1,4 prosenttia, vaikka veronalennus oli verrattain suu-

ri, ALV aleni 19,6 prosentista 5,5 prosenttiin (MEIE, 2010). Suomessa parturialan ALV-alennus laski kuluttajahintoja noin puolella täysimääräisestä (Kosonen, 2013). Kosonen tarkasteli tutkimuksessaan myös vaikutuksia myytyjen palveluiden määrään, eikä havainnut merkittävää lisäystä veronalennuksen jälkeen. Muillakin työvaltaisilla palvelualoilla hintavaikutukset ovat olleet tutkimustulosten perusteella melko maltillisia (Carbonnier 2007.)

Olemme lisäksi tutkimassa Ruotsissa vuoden 2012 alusta toteutetun samankaltaisen ravintoloille kohdistetun ALV-alennuksen vaikutuksia. Ruotsin Tilastokeskuksen hintaindeksin perusteella hintavaikutukset ovat jopa pienempiä kuin Suomessa, vaikka ALV-alennus oli suurempi (25 % -> 12 %) kuin Suomessa (22 % -> 13 %). Julkaisemme Ruotsin ALV-alennuksen kysyntä- ja työllisyysvaikutuksia koskevat tulokset lähitulevaisuudessa. □

Kirjallisuus

- Carbonnier, C. (2007), "Who pays sales taxes? Evidence from French VAT reforms, 1987-1999", *Journal of Public Economics* 91: 1219-1229.
- Harju, J. (2013), *Essays on taxation – Evidence from tax reforms*, VATT-julkaisuja 64.
- Harju, J. ja Kosonen, T. (2013), "Restaurant VAT cut: Cheaper meal and more service?", VATT Working Papers 52.
- MEIE (2010), *Bilan de la baisse de TVA dans la restauration*, Ministry for the Economy, Industry and Employment, France, http://www.economie.gouv.fr/presse/dossiers_de_presse/20100630_Bilan_TVA_restaurant.pdf
- Kosonen, T. (2010), "What was actually cut in barbers' VAT cut?", VATT Working Papers 18.
- Peltoniemi, A. ja Varjonen, J. (2011), "Ravintoloiden ruokapalveluiden alv-alennus ja hintakehitys vuonna 2010", Kuluttajatutkimuskeskus, Julkaisuja 1/ 2011.